

A Magyar Párt paktumtárgyalása *

A Magyar Párt elnökének a párt és a román kormány között folyt paktumtárgyalásának általános menetére és lényeges részleteire vonatkozó, és előttem tett szigorúan bizalmas közléseit van szerencsém a következőkben összefoglalva tájékoztatónak ismertetni.

A tárgyalások a román kormánnyal Bernády nyomatékos kívánságára indultak meg. Mihez a Magyar Párt elnöke csak nagy nehezen adta hozzájárulását, és csakis azért, mert azt a közte és Bernády között fennálló feszült viszony miatt el nem utasíthatta, nehogy ezáltal önmaga ellen adjon neki fegyvert a kezébe. Az elnök Bernádyban nem nagyon bízván, a tárgyalások folyamára Teleki Artúr gróft, Toldalaghi Mihály gróft és Paál Árpádot, a demokratikus irány képviselőjét ellenőri szereppel bízta meg, de csalódott, mivel Bernádynak sikerült nevezetteket a gerinctelen és feladó politikának megnyernie.

A tárgyalások november havában kezdődtek, decemberben folytatódtak, karácsony előtt a tárgyalók visszajöttek és újév után a tárgyalások ismét felvetettek.

Több mint négy hete az elnök sürgősen írásbelileg, táviratilag és küldöncök útján szólította fel Bernádyt, hogy a tárgyalásokról kimerítő jelentést tegyen, de erre Bernády nem volt hajlandó. Csakis az elnöknek legenergiusabb felszólítására jött Bernády január második felében Kolozsvárra, amikor is zárt ajtók mögött, 3 óráig tartó értekezleten tett jelentést a tárgyalásokról; Bernády ugyanis még a látszatát is ki akarta kerülni annak, hogy az elnökséggel az érintkezést felvette, és kikötötte, hogy ezen a tárgyaláson sem az elnöki tanács részt ne vegyen, sem pedig a lapok arról tudomást ne szerezzenek. Ennek alapján az elnök pár napra rá az elnöki tanácsban - természetesen Bernády távollétében - előadta az ügy állását. Az elnöki tanács hosszas vita után egyhangúlag (Sándor Józsefet kivéve) elhatározta, hogy megállapítja azon követelések minimumát, melynek teljesítését követeli, és melynek román részről való teljesítése esetén a paktum megkötéséhez elvben hozzájárul, továbbá felhatalmazta az elnököt, hogy azt ratifikálja, ha ezt a román miniszterelnök is megteszi. Ily értelemben adatott meg a tárgyalóknak a paktum aláírására való felhatalmazás, azonban kikötendő volt még, hogy bizonyos koncessziók még a választások előtt életbe lépjenek, illetőleg a vonatkozó rendeletek kibocsátásának.

Eközben a választások kiíratk, és az elnökségtől mind sűrűbben mentek a sürgetések a tárgyalókhöz, hogy a tárgyalásokat hamarosan lefolytassák.

Január 23-án Bukarestből sürgöny érkezett, melyben a tárgyalók az elnököt kérték, hogy azonnal utazzon le. Az elnök még aznap este Bethlen György gróffal együtt le is utazott Bukarestbe. Ott a tárgyalók beszámoltak a póttárgyalásokról, melyeket az elnöki tanács által felállított minimális követelések tárgyában folytattak, és jelentették, hogy azok, ha nem is egészben, de lényegben megközelítőleg román részről elfogadtattak. Ekkor heves vitatkozás után, mely alatt a tárgyalók egész szenvedéllyel a paktum mellett foglaltak állást - csak Bethlen György gróf volt ellene -, az elnök hosszas tusakodás és belső küzdelem után kijelentette, hogy ha még egy vagy két pontnak engedélyezését eléri és a paktumot a román miniszterelnök aláírja, úgy ő is kész azt elfogadni.

Február 2-ára az elnök összehívta az összes már eddig megszervezett tagozatok képviselőit, akik legnagyobb részben meg is jelentek. Az elnök ezen alkalommal a legnagyobb diszkrécióval becsületbeli kötelességnek jelentvén ki, előadta az ügy állását, nagy vonalakban jelezve a nyert engedményeket. Többben a tagozati elnökök közül azon elhatározással jöttek a gyűlésre, hogy a paktum ellen foglaljanak állást, és néhányan ily értelemben fel is szólaltak, de midőn megismerték a nyert engedményeket, egyhangúlag elhatározatott, hogy a paktumot megkötöttnek tekintik, és a választásnál a kormányt támogatják, ha a községi választásoknál csakugyan sikerül a számarányának megfelelő képviseletet elérni. Természetesen az elnök kijelentette, hogy a paktum még nincsen aláírva, de ez a tárgyalóktól nyert értesülések alapján csak pár nap kérdése, továbbá, hogy a paktum csakis kétoldalú ratifikáció után lesz érvényes. Ezután az elnök nap nap után menesztett küldöncöket Bukarestbe, sürgetve az aláírást.

Egy nagyon sajnálatos incidens következtében a *Lupta* román ellenzéki lap már február 2-án este értesült a román kormány által (a paktum révén) biztosított engedmények komplexumáról. Sajnos, hogy valaki, aki a gyűlésen részt

vett, követett el indiszkréciót. A *Lupta* közleménye hihetetlen kavarodást és felháborodást idézett elő Bukarestben, és a román miniszterelnök leghevesebb és oly értelmű támadásoknak lett kitéve, hogy ő Romániát a magyaroknak eladta csak hogy hatalmát biztosítsa.

Február 5-én a tárgyalók az elnököt [Ugron István] sürgönyileg kérték, hogy azonnal Bukarestbe utazzon. Az elnök azonnal le is utazott, és jelentette neki, hogy Tankréd Constantinescu, kivel a tárgyalások folytak, kijelentette, hogy az indiszkréció által előidézett helyzetben a román miniszterelnök nem írhatja alá az egyezményt. A tárgyalóknak egyhangú kívánsága az volt, hogy az elnök ennek dacára a paktumot megkötöttnek ismerje el, nehogy az általa biztosított előnyök veszélyeztessenek. Az elnöknek az volt az álláspontja, hogy mivel ő a pártját csak azon ígérettel, miszerint a paktum a választások előtt ratifikálva lesz, nyerte meg ennek elfogadására, nincsen joga pártját félrevezetni, és a paktumot a román miniszterelnök aláírása nélkül létezőnek tekinteni. Az elnök kifejtette, hogy szerinte a *Lupta* indiszkréciói csak kifogás és alkalmas ürügy arra, hogy a román miniszterelnök az aláírását megtagadja, mivel egyáltalán nem hiszi, hogy a beígért engedményeket komolyan vette volna. Ezért a paktumot elejtettnek kell tekintenie.

Az elnök a tárgyalók heves rábeszélése ellenére kitartott ezen álláspontja mellett, és Teleki gróffal Constantinescu miniszterhez hajtattott, hol a miniszterrel elhatározását közölte. Másfél órai vitatkozás alatt Constantinescu mind azt erősítgette, hogy a román miniszterelnök most az egyezményt alá nem írhatja, mivel a kormány ki akarja kerülni annak a látszatát, mintha szavazatok elnyeréséért tenne ily fontos engedményeket, és hozzáfűzte, hogy a tárgyalások nem szakadtak meg, hanem csak szünetelnek, és a választások után minden bizonnyal a magyarságra nézve kedvezően fognak befejeződni; ők a kisebbségeket ezentúl egészen másként fogják kezelni, mert ők egy kedvezőbb atmoszférát akarnak teremteni, melyben a kisebbségek kielégítésüket meg fogják találni. Figyelmeztette az elnököt, hogy az erő az ő részükön van, és ha a magyarság velük megy, bejuthat a választásoknál a községi képviselőkbe, ha pedig ellenük lép fel, ez nagyon is kétséges lesz. Constantinescu többször utalt arra, hogy kérdezze meg az elnök a tárgyalóktól, hogy nem mutatott-e ő a tárgyalásoknál mindig messzemenő megértést a magyarsággal szemben, igaz, a tárgyalók is nagy előzékenységet tanúsítottak, és sikerült is minden kérdést az ő megelégedésükre elintézni, természetesen hozzátéve, hogy a végdöntés a Magyar Párt elnökétől függ, és ő (Constantinescu) nagyon csodálkoznék, ha most a Magyar Párt elnöke az utolsó percben nehézségeket támasztana, hisz megnyugodhat a tárgyalók hozzájárulásában, kik közül Bernády legnagyobb mértékben bírja az ő (Constantinescu) személyes barátságát és a románok rokonszenvét, mert tudják, hogy (mint Constantinescu mondja): "akár lesz paktum, akár nem, akár maradnak a liberálisok, akár átmennek az ellenzékbe, Bernády mindig a liberálisokkal fog tartani és azokkal megy; éppen azért akarom, hogy ő Marosvásárhely polgármestere legyen, én ezt neki felajánlottam és őt meg is teszem".

A Magyar Párt elnöke mindennek dacára ragaszkodott ahhoz, hogy az idő rövidege miatt - csak három nap volt még a listák benyújtásáig - a román miniszterelnök az egyezményt még aznap írja alá, és hajlandónak nyilatkozott autón Buftéába kimenni, ahol a román miniszterelnök akkor tartózkodott. Erre Constantinescu kijelentette, hogy a paktumot a román miniszterelnök ha akarná sem írhatná alá, mert ő a tárgyalásokról általában ugyan tud, de az engedmények részletezéséről nincsen tudomása, nem is írhatná alá a liberális párt végrehajtó bizottságának hozzájárulása nélkül, ez pedig nem is foglalkozott a kérdéssel. (Úgy látszik, hogy a Magyar Párt elnöke úgy találja, hogy a tárgyalók nem fektettek kellő súlyt a román miniszterelnök aláírásának biztosítására, mert később Kolozsvárt Tătărescu miniszter szintén azt mondta neki, hogyan kívánhatja a román miniszterelnök aláírását, hisz ő nem is ismeri a paktumot.)

A Magyar Párt elnöke a miniszter minden rábeszélése dacára kijelentette, hogy ő a pártjával szemben le van kötve, és a román miniszterelnök aláírása nélkül a paktumot nem tekintheti megkötöttnek. Constantinescu még arra kérte az elnököt, hogy gondolja meg az ügyet estig, és akkor adjon neki választ. A tárgyalóbizottság legnagyobb erőfeszítésének sem sikerült az elnök álláspontját megváltoztatni, ki elhatározta, hogy még aznap az összes tagozatok elnökeit sürgönyileg értesíteni fogja arról, hogy a paktum nem kötelező. A tárgyalóbizottság erről őt mindenképpen igyekezett lebeszélni, és rá akarta bírni arra, hogy hozzájáruljon ahhoz, miszerint ne az elnök, hanem a tárgyalóbizottság küldjön a tagozatokhoz megfelelő értesítést. Az elnök kijelentette, hogy értesítés és utasítás csakis tőle mehet mint elnöktől, ki egyedül viseli az egész felelősséget. Erre egy párhuzamos sürgöny elküldésének terve merült fel. A tárgyalók egy általuk is elküldendő sürgöny szövegét meg is fogalmazták, melynek végén megjegyezték, hogy ezen sürgöny elküldése az elnök tudtával és hozzájárulásával történik. Az elnök erre kijelentette, hogy ezen szövegezéshez hozzá nem járul, és a fogalmazványon a tudtára és hozzájárulására vonatkozó részt saját kezűleg törölte. Erre maga Bernády jegyezte meg, hogy ily körülmények között az ő sürgönyüknek semmi értelme sem lehet, mert ez csak félreértésekre szolgáltatna okot. Az elnök határozottan kifejezte, hogy a párhuzamos sürgöny tervét egyáltalán nem helyesli, és csak ő fog távirati utasítást küldeni a tagozatokhoz. Ezen utasítás szövegét meg is fogalmazta. Ebben kijelenti, hogy a paktum nem jött létre, és a tagozatok a választásoknál újra szabad kezet nyertek;

Bernády és a tárgyalók unszolására azonban ezen részt a sürgönyéből kihagyta, és a táviratát az összes tagozatok elnökeinek való elküldésre dr. Mikó Lőrincnek a következő szövegezéssel adta át: "*Vidéki tagozatokkal való kolozsvári megállapodásunk választásokra nem kötelező. Tagozat belátására bízom helyi körülményekhez mérten önálló listát vagy kolozsvári megállapodás szerinti listát összeállítani. Kérem megfontolni előnyöket, melyeket a liberális párttal való együttműködés nyújthat*".

Ezután az elnök hazautazott. Másnap Kolozsvárra érkezése után megdöbbenve értesült arról, hogy a kolozsvári tagozat az ő sürgönyén kívül egy másikat is kapott a tárgyalók aláírásával, az ő hozzájárulására hivatkozva a következő szövegezéssel: "*Helyzeteknek és viszonyoknak és jövő kilátásoknak mérlegelése és teljes ismerete folytán egész felelősséggel kívánjuk, hogy községi választásokért prefektussal azonnal érintkezésbe lépni és hozzáérkezett utasításhoz ragaszkodva közös listát hétfő estig összeállítani Bernády, Paál Árpád, Teleki Artúr, Toldalaghi Mihály jelen táviratunk Ugron Elnök úr tudtával és hozzájárulásával küldjük*". Ezen párhuzamos sürgöny tényleg a legnagyobb félreértésre nyújtott okot; mindenünnen érkeztek kérdések, hogy melyik az érvényes. Távoli megyékből, Jakabffy Lugosról, Marostordából, a Székelyföldről stb. siettek ide a tagozatok elnökei, hogy a valódi tényállásról tájékozódjanak. Ezek előtt az elnök kijelentette, amit körtáviratban az összes tagozatokkal is tudatott, hogy "A bukaresti tárgyaló bizottság távirata annak csak egyéni állásfoglalása", de további kavargás és még nagyobb zavar elkerülése végett nem tartotta szükségesnek hozzáfűzni, hogy az a távirat tudtán kívül, sőt akarata ellenére lett elküldve. A nagy közönség tájékoztatására az összes lapokban kommunikét adott közre, melyben leszögezi, hogy 1. a paktum nem jött létre, és a pártnak a választásoknál szabad keze van, 2. a tagozatokra bízta, hogy egy előbbi elnöktanácsi határozathoz képest önálló listával lépjenek fel, vagy pedig a kormány listájával, és ha a kormány listájával, akkor a kormány megbízottjai betartják a létre nem jött paktumban foglalt és a választásokra vonatkozó ígéreteket, 3. kijelenti, hogy ha a kormány exponenseivel nem tudnának megegyezni, más listához (szászokéhoz, román nemzetiekhez) is csatlakozhatnak, ha így nagyobb előnyöket tudnának biztosítani. Az elnök ugyanakkor Bernádyt a mellékelt levéllel igazolásra szólította fel a párhuzamos sürgöny ügyében.

A kommuniké ily fogalmazásánál az elnököt azon cél vezette, hogy az aláíratlan paktumnak a választásokra vonatkozó előnyeit a magyarság részére biztosítsa anélkül, hogy bármily kötelezettséget vállalna, vagy valamely jogot feladna, továbbá az elnök csak így vélte a pártegységet súlyos körülmények között is fenntarthatni, mert attól kellett félnie, hogy ha a kormánnyal való együttműködés kötelezettségét kimondja, egyes tagozatok (pl. Hunyad megye, Temes megye) esetleg mégis a román nemzeti párttal mennének, és ez a pártfegyelem megsértését jelentené, minek könnyen pártbontás lehetne a következménye, míg így az állásfoglalás a helyi viszonyok és körülmények mérlegelésével a tagozatokra bízott, melyeknek határozata egyedül mérvadó a választásoknál.

Ezáltal biztosított, hogy a magyarság legtágabb méretben jut be a községi képviselőkbe, és így nyilvánvaló, hogy a román kormány maga esett abba a választási csapdába, melyet a Magyar Pártnak akart állítani.

Hogy a román kormánnyal való együttműködést a magyarság legszélesebb rétegei a jelenlegi kényszerhelyzetben a legcélszerűbbnek ítélték, bizonyítja azon tény, hogy a tagok túlnyomó része e mellett döntött. Az elnök azonban örömmel állapítja meg, hogy a le nem kötöttség bizonyítékául egyes tagozatok külön utakon mentek, amihez ő a tagozatok ebbeli kérésére kifejezetten hozzá is járult, ha ily módon a választásoknál a magyar érdekeknek nagyobb mérvben való érvényesülésére nyílik kilátás. Nagyenyeden önálló kizárólagos magyar listát állítottak össze, Brassóban pedig egy magyar-szász listát, és lehet, hogy ez lesz az eset más szász városokban is, ahol a román kormány exponenseivel nem tudnak megegyezni. Eddig még nincsen hivatalos jelentés arról, hogy valamely magyarpárti tagozat a román nemzetiekkel együtt állított volna fel listát, de az elnök ezt sem kifogásolja, ha így több magyar beválasztása biztosíthatik.

Az egész Erdélyből és Bánátból a legkedvezőbb hírek érkeznek. A magyarság összetartása és a pártvezetőséghez való ragaszkodása mindenütt örvendetes és alig remélt mértékben nyilvánult meg. Folyó hó [február] 10-én Szatmár megyében volt a Magyar Párt zászlóbontása, mely nagy méretek között folyt le, és mely egy lélekemelő imponáló manifesztációvá alakult a központi vezetőség mellett. Komolyan disszonáns hang eddig még egy tagozatnál sem hangzott el.

A román kormány oly értelmű rendeletet adott a prefektusoknak, hogy a Magyar Párt szervezkedését ne akadályozzák. Most tehát egymás után megalakulhattak a tagozatok azon kisebb városokban és helységeken is, ahol azt eddig céltudatosan megakadályozták. A szervezkedés ily módon egész Erdélyben és Bánátban nagy lendületet vett.

A román kormány azon álláspontra helyezkedik, hogy bár a paktum nem jött létre, a választásoknál mégis annak

szelleméhez tartja magát. Előfordult ugyan, hogy egyes esetekben a prefektusok nem akartak ehhez alkalmazkodni, de ott is azonnal közbelépett a román kormány.

Ahol a román kormánynak nincsen kilátása választási sikerre (Nagyenyed, Brassó), ott a magyarpárti tagozat megtagadta a vele való együttműködést.

A román kormány nagy súlyt helyezett Kolozsvár városára, és a választási kérdések rendezésére előbb Tătărescut, később pedig Lăpedatu küldte ide, ki majdnem egy hétig időzött itt tárgyalásokat folytatva. A kolozsvári választások kedvező elintézése a román kormány részére presztízskérdést jelentett, mert semmiképpen sem engedhette meg, hogy itt a román nemzetiek győzzenek, de a városi tanács román jellegét sem akarta feláldozni, mert ez nemcsak fegyverül szolgált volna az ellenzéknek, de még a liberális pártban is nagy visszatetszést szült volna.

A Magyar Párt elnöke hosszas és beható tárgyalásokat folytatott Lăpedatuval. Már többször úgy látszott, hogy nem tudnak megegyezésre jutni, mégis végül megállapodtak abban, hogy a 48 városi tanács tag közül 23 lesz magyar és 25 lesz román; a magyarokra esik 15 választott tag, 3 tag hivatalból és a megyei bizottságnak a Magyar Párt által kijelölendő 5 tagja, a kooptált 5 női tag közül kettő lesz magyar, az állandó választmány 7 tagja közül 3 magyar (ezek 120 000 lej évi fizetést húznak), a román polgármestert (primar) távolléte vagy akadályoztatása esetén egy magyar tanácsos fogja helyettesíteni. Továbbá sikerült az elnöknek keresztülvinnie, hogy az összes kalotaszegi és más Kolozs megyei *magyar többségű* községekben a bíró is magyar lehet; ez az egész megyében nagy meglepetést keltett.

Az elnök követelésére ezen megállapítások írásba foglaltattak, és Lăpedatu miniszter által is aláírtak.

Egyáltalán a Magyar Párt a román kormány exponensei részéről eddig a legnagyobb előzékenységgel találkozott, amit az elnök azonban nem annyira egy csakugyan beállott meggyőződésen alapuló rendszerváltozásnak tulajdonít, mint inkább azon körülménynek, hogy a román kormánynak a Magyar Pártra szüksége van, mert nélküle a román nemzeti pártot legyőzni nem tudja. Az elnök ezen kedvező körülményt ki is akarja használni, hogy a magyarság részére minden jogfeladás nélkül a legtöbb előnyt biztosítsa. Az *Ujság* folyó hó [február] 12-i számában közli, hogy a temesvári prefektus máris rendeletet adott ki a magyar nyelv szabad használatát illetőleg. Egy kiadott ilyen rendelet később alig lesz visszavonható. Szatmáron, az alakuló gyűlés alkalmával a helyi hatóság a magyar himnusz éneklésére adott engedélyt. A Magyar Párt elnökének a magyar választókhöz intézett kiáltványa csak magyar szövegezésben adatott ki; ez az első eset hosszú évek óta, hogy csak magyar szövegű falragasz is megjelenhetett.

Hihetőleg az összes városi és községi képviselőkbe a magyarság számarányának megfelelően lesz bevihető, és így a közigazgatásban kellő súllyal vehet részt. A Magyar Párt elnöke elvül kijelentette, hogy súlyt fektet arra, miszerint a községi képviselőkbe ne hangos politikusok, hanem képzett szakemberek (mérnökök, pénzügyi és közigazgatási szakértők, jogászok stb.) kerüljenek be, kik a kevésbé képzett román képviselőkkel szemben a közigazgatásban mindenestre szerephez jutnak.

A községi választások kimenetele nagy kihatással lesz az általános választásokra is. Ennek alapján az elnöknek egyik fő terve az, hogy a parlamentbe legalább 15-18 képviselőt vigyen be az eddigi 3 helyett, hogy a magyarság ott is megfelelő szerephez jusson, miről eddig szó sem lehetett, mivel Sándor József egyedül lépett fel a magyarság védelmezőjéül, de ő sem mindig szerencsésen, Bernády és Zima pedig céltudatos örökös hallgatásukkal tűntek ki.

A Magyar Párt elnöke Bernádyval szemben azt is sérelmezi, hogy bár a Követ Úr Őméltósága két ízben tudatta Bernádyval a felsőbb helyről kapott instrukciókat, melyek a jelenlegi viszonyok között rendkívüli súllyal bírtak, Bernády ezeket vele nem közölte, ámbár az elnöknek azokat tájékoztatásul tudnia kellett volna; erre vonatkozólag csak utólag értesült a Követ Úr Őméltóságától, ki meglepetve hallotta, hogy azokról Bernády révén még nem volt tájékoztatva.

*
Constantinescu tervezete

(Fordítás románból magyarra, melléklet a 16/res. 1926. számhoz)

Jegyzőkönyv

Felvétetett az alulírottak közt: Constantinescu Tankréd, a nemzeti liberális párt nevében és Bernády dr., Teleki Artúr gróf, Paál Árpád dr. és Toldalaghy Mihály gróf urak az erdélyi magyar párt nevében hosszabb időn át megbeszélést folytatván a két párt közti politikai együttműködés érdekében a következőt végezték.

Az együttműködés a következő fő célokra törekszik:

1. Közös akció az ország érdekében, hogy a kisebbségek, és különösen a magyar lakosság állandóan olyan feltételek mellett kezeltessek, mint az ország román eredetű állampolgárai.
2. Hogy a kisebbségek, különösen a magyar kisebbség részéről minden irredentista akció, mint a múltban, úgy a jövőben is, ki legyen zárva; ezek az ország kormányzó népével és hatóságaival lojális viszonyban akarnak élni és fejlődni.
3. Hogy az előbbi két pontban kifejtett alapelv alapján, amely barátságos atmoszférában realizáltatik, biztosítsa a romániai magyar nép szociális, kulturális és gazdasági érdekeinek védelmére és fejlesztésére a módot és az alkalmat.

Ezeknek a céloknak a megvalósítására szükséges:

- a) Egységes politikai akció, vagyis együttműködés a parlamenti, megyei és községi választásokon, valamint a megfelelő képviselőkben.
- b) A magyar párttal való tanácskozás a gazdasági, kulturális, közoktatásügyi és közigazgatási kérdéseket illető törvények tervezésénél, amelyek speciális helyzetbe hoznák a kisebbségi lakosságot, s különösen a magyar kisebbséget.

Abban az esetben, ha a jelen megegyezés tartama alatt a nemzeti liberális párt egy másik kisebbséggel kötne valami olyan megegyezést, melynek feltételei kedvezőbbek, mint az alább következők, annak a megegyezésnek minden előnye teljes mértékben automatikusan kiterjed a magyar kisebbségre is.

Ezekből a célokból kiindulva, a lefolytatott megbeszélések következményeként megegyezésre jutottak minden pontra nézve, úgy, amint az alább következik.

I. Politikai kérdések

A magyar párt, beleértve a magyar nemzeti párt fuzionált elemeit, a községi, megyei, képviselőházi és szenátusi választásokon a nemzeti liberális párt mellett fog küzdeni.

Hasonlóképp a nemzeti liberális párt mellett küzd a képviselőházban és a szenátusban is, megőrizve külön egyéniségét, függetlenségét és önállóságát, akár a kormányban lesz az, akár az ellenzékben, minden kérdésben, amennyiben azok nem kedvezőtlenek a magyar kisebbségre nézve kulturális, nemzeti vagy gazdasági tekintetben.

Ezzel szemben a nemzeti liberális párt hasonlóképp támogatja a magyar pártot a képviselőházban és a szenátusban minden kérdésben, mely a magyar kisebbséget érinti kulturális, nemzeti és gazdasági tekintetben.

A) A községi választásokat illetőleg az együttműködés alapja az, hogy a törvényhatósági és rendezett tanácsú városokban, még ha többségben is vannak a magyar választók, a román tanácsosok száma, akik a listán szerepelnek - hivatali és választott tagok egyaránt - legalábbis eggyel több, mint fele a képviselőtestület összes tagjainak. Kivételt képez: Nagyenyed, Szatmárnémeti, Kézdivásárhely, Gyergyószentmiklós, Sepsiszentgyörgy, Székelyudvarhely, Torda és Csíkszereda, amelyekben a magyarok eggyel több helyet kaphatnak, mint amennyi a hivatalos és választott tanácsstagok összes száma.

A polgármesterek minden megyei székhelyen és törvényhatósági városban románok lesznek, tehát a fent felsorolt városok közül a négy utolsóban is, amelyekben a magyaroknak lesz meg a városi tanácsban a többségük. Nagyváradon, Szatmárnémetiben, Kézdivásárhelyen és Gyergyószentmiklóson a polgármester lehet magyar. Természetes, hogy a polgármestereknek kell tudniuk románul, és úgy ôk, mint a tanácsosok, olyan személyek közül

választandók, akik nincsenek súlyos helyzetben az román lakossággal szemben. A helyi együttműködésre vonatkozó minden részletkérdésben egyébként megegyezés lesz majd a helyi liberális szervezet főnöke és a magyar párt helyi delegátusa között.

A városokban és a városi törvényhatóságokban, melyekben a választók többsége nem magyar, a magyar tanácsosok számát közös megegyezéssel állapítja meg a helyi liberális szervezet főnöke és a magyar párt delegátusa. A törvényhatóságokban ez a szám megfelelő lesz a magyar választóknak való arányának az összes választókhöz.

Az állandó választmányokban a románoknak lesz többsége, ahol ők vannak többségben a képviselőben. Ahol a tanács magyar többségű lesz, ezeknek lesz többségük a választmányban is.

A falukban megengedhető a tanácsban való képviseltetés elvére vonatkozólag a választók nemzetiségi arányának elve, azzal a megegyezéssel, hogy általában kívánatos, hogy a tanács többsége román legyen, de azokban a centrumokban (valószínűleg járási székhely - a fordító), amelyekben a magyar lakosság van többségben, a magyar tanácsstagok száma az összes felénél több lehet. A bíró román vagy magyar lehet a helyi liberális szervezet és a magyar párt delegátusa közti megegyezés szerint.

B) A megyei választásokra vonatkozólag az együttműködés alapja a következő lesz. (Ezután állapítandó meg.)

C) A képviselőházi és szenátusi választásokra vonatkozólag az együttműködés alapja. (Ezután állapítandó meg.)

II. Általános kérdések

1. Amilyen kormányzatot alkalmaznak minden román állampolgárra, azt kell alkalmazni a magyar kisebbségekkel szemben is. Konstruktív és nemzetellenes célok nélkül pártok szervezése, sajtójuk szervezése, gyűlések tartása stb. ugyanolyan rendszabályok alá esik, mint amilyeneket a románokkal szemben alkalmaznak.

2. A közigazgatási és a választójogi törvényt minden román állampolgárra egyaránt alkalmazzák, akár román eredetűek, akár kisebbségiek. A liberális párt azért fog küzdeni, hogy ezeket a törvényeket korrektül, jóhiszeműen alkalmazzák, és különösen, hogy a választói névjegyzékeket a legpontosabban és kihagyások nélkül állítsák össze.

A legnagyobb jóakarattal fogják megvizsgálni azoknak a magyar polgároknak a helyzetét, akik kimaradtak az román állampolgárok névjegyzékéből, vagy akik nem tudták idejében letenni a hűség esküt. Természetes, hogy akik megtagadták az eskü letételét, román állampolgárok lehetnek, ha a törvénytől kívánt feltételeknek és formalitásoknak eleget tesznek.

A liberális párt óhajtja, hogy az állampolgári és minden kategóriabeli választói névjegyzékek minél teljesebbek legyenek, és mindenben megfeleljenek a törvény előírásainak. Ennek a célnak a megvalósítására állandóan akciót fog folytatni.

Hasonlóképpen azt is megteszi a nemzeti liberális párt, hogy azoknak a képviselőknél és szenátoroknak a száma, akik egy megyét képviselnek, minél pontosabban megfelelő legyen az illető megye lakosságának.

3. A lakásrekvirálásokat el fogja tiltani, minthogy ezek egyébként is törvénytelennek minősítették a legfelsőbb semmítőszék határozatával is.

A múltbeli házbérek az érvényben levő törvény alapján módosítandók. Ha visszaéléseket állapítanak meg, ezeket rögtön meg kell torolni a feljelentés után.

4. A liberális párt állandóan kész az egyéni jog és a személyes szabadság elvének védelmére a törvények és az állam magasabb érdekeinek keretein belül.

Ezen elv alapján minden állampolgár, felekezeti különbség nélkül, önmaga állapíthatja meg nemzetiségét és anyanyelvét.

A fentiek következtében szigorúan el fogják tiltani a rekvirálásokat, törvénytelen adókat, hivatalban való árulásokat stb. A visszaéléseket, melyeket esetleg elkövettek vagy el fognak követni, fel kell jelenteni, hogy meg lehessen

büntetni. A szükséges rendeleteket meg fogja kapni minden közigazgatási közeg.

III. Egyházi kérdések

(Ide jön Lăpedatu javaslata, mely a vallásgyakorlatra vonatkozó kérdéseket is tartalmazza.)

IV. Közigazgatási kérdések

1. A liberális párt, a magyar párttal egyetértve, úgy értelmezi, hogy anyanyelv az, amelyet a szülők vagy törvényes gyámok jelentenek ki annak, megegyezően az anyakönyvi bejegyzésekkel. Hasonlóképp megjegyzi, hogy a magyar nyelv használata minden első és másodfokú hatóságnál; szóban és írásban, valamint az utak, utcák és terek felírásában stb.; a falukon, városokon és városi törvényhatóságokban, ahol a lakosság többsége magyar - szabad.

A magyar többségű falukon már meg is engedték, és ebben az értelemben már körrendeletek is mentek ki.

Ezekben a községekben, valamint a magyar többségű városokban a nyilvános rendeleteket az államhivatalok nyelvéen és magyarul fogják kiadni. Ezt az utóbbi rendszabályt tanulmányozhatják azokban a centrumokban is, ahol a kisebbség legalább 20%-át képviseli a lakosságnak.

A lakosság, és különösen a magyar művelt réteg lojalitásától függ, hogy a magyar nyelv használata jövőre még inkább kiterjesztessék. Jó viszony a kisebbségek és a román állam közt ésszerű, és az állam magasabb érdekeivel ellentétben nem álló politika, kétségtelenül állandó javulására vezet a kisebbségek és az állam közti összeköttetéseknek, és elvezet ahhoz az őszinte állampolgári egységhez, mely a legnagyobb garanciája egy ország lakói békéjének és haladásának. A nemzeti liberális párt óhajtja ezt, és állandóan ebben az irányban fog dolgozni.

2. A háború utáni állapotok javulása következtében világos, hogy a községi képviselőtestületek megalakítása is módosítható úgy, hogy csökkentik a hivatalból való tagok számát, és szaporítják a választottakat. Ami egyes erdélyi megyék beosztásának revízióját illeti, az az érdekelt lakosság kérése alapján bekövetkezhetik; a kéréseket a belügyminiszter teljes jóakarattal fogja megvizsgálni.

2/a. A kisebbségekhez tartozók családneveit az anyakönyvekbe úgy fogják beírni, ahogy ôk személyesen használják, ahogy a szülők, illetôleg maguk a nevek viselôi óhajtják.

Az anyakönyvi kivonatokban azokat a neveket, amelyeket 1919. január 1. elôtt írtak be, úgy vezetnek be, ahogy az anyakönyvekben vannak tényleg beírva.

3. A liberális párt külön szervezetet akar létesíteni a kisebbségeket illetôleg a bel-, a vallás- és a közoktatásügyi minisztériumokban. Egyébként egy jól szervezett ilyen közeg van is már a vallásügyi minisztériumban.

A szervezés megkezdôdött a többi minisztériumban is. Idôvel kibôvítik ôket, és a személyzetet illetôleg úgy megszervezik, hogy minél jobban megfeleljen a szükségleteknek.

4. Ami a községi illetékeket és azokat a visszaéléseket illeti, amelyekre vezet a községi illetékek maximumát megállapító törvény alkalmazása, megjegyeztetik, hogy ez a kérdés általános. Tanulmányozzák a törvény módosítását, szem elôtt tartva az ország egész területén szerzett tapasztalatot.

Amíg a törvényt meg lehet változtatni, a visszaélések csökkentése, orvoslása és megszüntetése érdekében intézkedések fognak történni.

V. Jogi kérdések

1. A liberális párt azt kívánva, hogy a kisebbség ugyanolyan helyzetben találja magát Romániában, mint amilyenben van anyaországában, igyekszik és igyekezni fog a jövőben is a kisebbségeket pártfogolni, ebből a célból nem lesz

olyan intézkedés - feltéve, ha nem érinti az állam magasabb érdekeit - amit, ha a kisebbségeknek előnyére van, ne pártolná, ne járulna hozzá, vagy ne küzdene a megvalósításáért.

Amint megengedett a magyar nyelv használata a magyar többségű falvakban, ugyanúgy igyekszünk, amennyire csak lehet, hogy az igazságszolgáltatás alsó fokán a magyar többségű falvakban olyan bírakat nevezzenek ki, akik tudnak magyarul, úgy, hogy azok a lakosok, akik nem tudnak románul, saját nyelvükön fordulhassanak hozzájuk a szükséges szóbeli közlésekért.

Ahogy megengedtetik a magyar nyelv használata a magyar többségű falukon, városokban és törvényhatóságokon, ugyanúgy fogunk eljárni annak előkészítésében is, hogy az igazságszolgáltatás alsó fokán a magyar többségű megyékben olyan bírakat nevezzenek ki, akik tudnak magyarul, hogy a magyar nemzetiségű lakosok saját nyelvükön fordulhassanak hozzájuk.

Hasonlóképpen mint átmeneti intézkedés a felek és képviselők részére megengedtetik, hogy azokban a perekben, amelyek a román uralom előtt kezdődtek, ne kérjék az összes ügyiratok lefordítását, amik magyar nyelven vannak csatolva, csak azokban az esetekben, amikor a fordítások elengedhetetlenek, és ezeket az állam közegei végezzék. Hasonló megoldás lesz a telekkönyvekre is, amelyek a múltban állítottak fel, ezek magyar nyelvűek maradnak, kivéve azt az esetet, amikor az állam határoz románra fordításukról, vagy kicserélteti a régiéket új román nyelvűekre a saját költségén.

2. Mindazoknak a körjegyzőknek, akiknek engedélyezve van, hogy magyar nyelvű aktákat szerkesszenek, megengedtetik, hogy a felek kérésére magyar nyelvű iratokat állítsanak ki, és a szóban forgó felek peres ügyön kívül használhatják ezeket az iratokat, amelyek anyanyelvükön vannak kiállítva.

Az állam érdekében van, hogy a törvényeket a kisebbségi nyelveken is publikálják, amit késedelem nélkül meg is fognak tenni.

VI. Gazdasági kérdések

1. Az államtól szabályszerűen megállapított kárpótlásra vonatkozólag, a kisajátított birtokok haszonbérének fizetése és általában minden olyan kérdésben, ami összekötetésben van a földreform alkalmazásával, a kisajátítási kötvények kibocsátása, a közérdek címén alkalmazott kisajátítás, a városi kisajátítások kifizetése, a lakosságnak az állam erdeiből fával való kielégítése, bizonylatok, munkakönyvek és munkásszervezetek, a munkások orvosi segítsége ügyében a liberális párt kijelenti, hogy ugyanolyan bánásmódot fog biztosítani a kisebbségekkel szemben, mint a románokkal.

2. A kisebbségi magán pénzüzeteket ugyanolyan feltételekkel kezelik, mint a hasonló román intézeteket, különösen a Nemzeti Bank részéről a visszleszárolási hitel tekintetében.

3. A városi területeket vagy városokban levő épületeket sem most, sem a jövőben nem lehet másként kisajátítani, mint az ilyen esetekre alkalmazandó érvényben levő törvények alapján. Azok a falusi ingatlanok, melyeknek a területe 30 holdnál kisebb, csak olyan célokra, olyan alakiságok és feltételek mellett sajáthatók ki, amelyeket a közérdek céljából való kisajátítási törvény előír.

3. Bármely területen levő házhelyeket, valamint az ilyen célra már bejegyzett területeket kizárólag a kisajátítási törvény rendelkezései alapján lehet kisajátítani.

Azokkal szemben, akikkel szemben az agrártörvény 139. §-a szerint az eljárás befejeztetett és már jogerőre emelkedett, minden más kisajátítás megszüntetendő.

A ki nem elégített magyar és vegyes lakosságú községek erdő- és legelőköveteléseit az államnak tartalékaiból fogják kielégíteni, melyeket rendelkezésre fog bocsátani.

A 300 holdnál kisebb kiterjedésű falusi ingatlanok csakis a közcél érdekében való kisajátításról szóló törvényben előírt célokra a megfelelő alakiságok és feltételek mellett sajáthatók ki. Azokat a tulajdonosokat, akiktől ezekből a területekből már részeket sajáttítottak ki, a fenti alapon fogják kártalanítani.

4. A liberális párt hozzájárul, hogy hitelintézetek állítsanak fel az ország lakóinak a kisgazdák érdekében, hogy azok kis kamatozású kölcsönrel rendezhessék falusi gazdaságaikat.

5. Feliratok, társadalmi, kereskedelmi és ipari cégtáblák az állam hivatalos nyelve mellett a kisebbségi nyelven is tarthatók külön illeték nélkül.

6. Általában a nemzeti liberális párt mindenképp támogatja azt, hogy a magyar kisebbség jogos reklamációi kedvezőleg intéztessenek el.

Tehát a magyar kötelezettségek kérdése minél gyorsabban tárgyalás alá kerül a legnagyobb jóakarattal.

7. A szövetkezeti és szociális biztosítási törvényjavaslatok kérdésében a liberális párt várja a magyar párt előterjesztéseit; számba fog venni minden olyan jogos javaslatot, amely nem érinti az államérdekeket. Hasonlóképp előterjesztést várunk a magánoktatási törvény végrehajtási utasításának kidolgozását illetőleg.

A Csík megyei magánjavak kérdésében olyan revízióra kerestetik mód, amellyel a székelység kulturális céljaira lehessen biztosítani ezt a vagyontömeget, mely ugyanazon eredetű, mint a naszódi és karánsebesi.

8. Az Averescu-kormány felhívására esküre jelentkezett tisztviselők és azok ügyében, akik hasonló feltételek alá esnek, intézkedés fog történni. Szükséges, hogy jegyzéket adjanak be azokról, akik ilyen helyzetben vannak, hogy minden egyes esetet meg lehessen vizsgálni. A liberális párt a kérdést a legnagyobb jóakarattal fogja megítélni.

Nyilatkozat

A magyar párt, abból a célból, hogy minél hamarabb részt vegyen a kifejtett munkában, az ország konszolidálása érdekében hajlandó együttműködni a nemzeti liberális párttal, egyelőre a fenti pontokban előírt feltételek mellett. De egyúttal kifejezetten fenntartja azt a jogát, hogy tovább is folytassa harcát olyan mértékben való biztosítása végett a kisebbségi jogoknak, amennyire azok őt megilletik, Románia szentesített törvényei, illetőleg a nemzetközi egyezmények alapján.

Jelen megegyezés felmondásáig érvényes. Felmondhatja akármelyik fél, ha a felmondás érvényességének kelte előtt három hónappal ezt bejelenti.

* Forrás: A kolozsvári magyar konzul, Aichhorn Rudolf beszámolója a bukaresti Magyar Királyi Követség részére, Kolozsvár, 1926. február 4. Magyar Országos Levéltár K 64-1926-27a-109.

* A konzuli jegyzék melléklete. MOL K64-426-27a-72.

Az eredeti szövegben a román kifejezés helyett "oláh" szerepel.

- [Bodó Barna: Választás és váltás](#)
- [Jakabffy László: Egy vélemény Biharból](#)
- [Ráduly Róbert: Szövetség az önkormányzatokban](#)
- [Szász Jenő: RMDSZ és médiadiktatúra](#)
- [Bárdi Nándor: Választások a két világháború közti romániai magyar kisebbségpolitikában](#)
- [A romániai magyar és német népkisebbség parlamenti képviselőinek számadatai kilenc választásról](#)
- [Dr. Fritz László: A közigazgatási választások eredményei](#)
- [Dr. Fritz László: A Iorga-kormány "interimár-bizottságai" és a magyar nemzetkisebbség](#)
- [A Magyar Párt paktumtárgyalása](#)
- [\[Ugron Istvánnak, az OMP elnökének lemondása\]](#)
- [Önkormányzati választások 1996-2000. A megyei tanács megválasztása](#)
- [A megyei tanács megválasztása](#)
- [Önkormányzati választások 1996-2000](#)
- [A helyi tanács megválasztása](#)
- [Önkormányzati választások 1996-2000](#)
- [Polgármesterek megválasztása](#)

Székely István: Cselekvési alternatívák 2001 tavaszán

- Jürgen Habermas: Az európai nemzetállam és a globalizáció hatásai
- Romániai magyar választók 2000 szeptemberében
- Demeter M. Attila: Negatív és pozitív szabadság, liberalizmus és kommunitarizmus
- Győri Szabó Róbert: A parlamenti pártok és az alapszerződések (1994-1997)
- Horváth Krisztina: A Hasan és Chaush c. Bulgária ügy és a kisebbségi jogok védelme, avagy a muftik törik át a hallgatás falát?
- Varga Attila: Állam és egyház viszonyrendszerének elemzése
- Boga Emese: Az ígéret mint árucikk
- Fákó Péter: A gazdasági növekedés alakulása Romániában (1991-1997)
- A nemzetiségi irodalom válogatott bibliográfiája
- Bognár Zsolt: Róluk, de nélkülük...

(c) Jakabffy Elemér Alapítvány, Media Index Egyesület 1999-2004
Impresszum | Médiaajánlat | Adatvédelmi záradék